

# DRŽAVNA SREČANJA FOLKLORNIH, PEVSKIH IN GODČEVSKIH SKUPIN<sup>1</sup>

Pogled na izobraževanja, ki so pri Javnem skladu Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD) v okviru folklorne dejavnosti<sup>2</sup> potekala v zadnjem desetletju, je bil objavljen v prejšnji številki *Glasnika SED* (Knific 2013: 96–101), tokrat pa nekaj več o prireditvah, ki jih je v zadnjih desetih letih organiziral JSKD, nekoliko podrobneje pa o akciji *Pa ta viža NI preč*, ki je bila prvič organizirana leta 2012.

V prejšnjem desetletju je bil razvoj folklorne dejavnosti večplasten, odvisen od številnih okoliščin, ki so vplivale nanj, kaže pa se na območnih, regijskih in državnih srečanjih/revijah/prireditvah, ki jih organizira JSKD, kot tudi drugje, kjer folklorne, pevske in godčevske skupine svoje delo postavljajo na ogled. V folklorni dejavnosti deluje tristopenjski sistem selekcije, in sicer ločeno (čeprav na območni ravni zaradi potreb lokalnih okolij ponekod tudi v kombinaciji) za odrasle folklorne skupine, za otroške folklorne skupine ter za poustvarjalce glasbenega izročila. Skupine, pari in posamezniki (pari in posamezniki se pojavljajo redko in izključno na srečanjih pevskih in godčevskih skupin) se, če se v sistem selekcije, ki je uveljavljen na JSKD, želijo vključiti, najprej predstavijo na območnih srečanjih – srečanjih 1. stopnje. Njihove programe si ogledajo območni strokovni spremljevalci oz. selektorji, po končani prireditvi se pogovorijo z vodji oz. predstavniki skupin, pripravijo pisno oceno in izberejo tiste, ki se jim zdijo primerni za predstavitev na regijskih srečanjih – srečanjih 2. stopnje. Skupine in posamezniki se na regijskih srečanjih predstavijo z enakimi programi, ki so jih strokovni spremljevalci izbrali na območni ravni. Ogledajo si jih državni strokovni spremljevalci, ki se prav tako pogovorijo z vodji skupin oz. predstavniki, pisnih ocen ne pripravljajo, naredijo pa izbor za državna srečanja. Prireditve na območni in regijski ravni imajo različne naslove, na državni ravni pa srečanje otroških folklornih skupin imenujemo *Ringaraja*, srečanje odraslih folklornih skupin, ki od leta 2005 poteka v dveh delih na dveh ločenih lokacijah in v dveh različnih terminih, pa *Le plesat me pelji*. Srečanje pevskih in godčevskih skupin se imenuje *Pevci nam pojejo, godci pa godejo*. Zunaj tristopenjskega sistema selekcije od leta 2012 poteka državna prireditev, imenovana *Pa ta viža NI preč*, na katero vsako leto s posebnim razpisom,

objavljenim dobre pol leta pred njeno izvedbo, vabimo mlade poustvarjalce glasbenega izročila.

## Prireditve in njihovi strokovni spremljevalci

Na območni ravni se je leta 2013 predstavilo prek 600 skupin in posameznikov, na regijski prek 120, na državni nekaj manj kot 40 (leta 2013 regijskih srečanj pevskih in godčevskih skupin nismo pripravili). Podobne številke bi lahko navedel tudi za prejšnja leta, čeprav je mogoče opaziti, da v zadnjem desetletju število sodelujočih na srečanjih raste. Natančni podatki o številu sodelujočih niso zbrani, izjema je leto 2012, ko se je na srečanjih odraslih folklornih skupin predstavilo 199 skupin s 3.758 člani<sup>3</sup> in 250 otroških folklornih skupin s 4.909 člani; natančnega podatka o številu sodelujočih pevskih in godčevskih skupin ni, po ocenah se giblje tam okrog 200.

Na (ne)spreminjanje folklorne dejavnosti oz. delovanja skupin in posameznikov, ki se z njo ukvarjajo, vplivajo izobraževanja in druge aktivnosti, ki so precej povezani z delovanjem JSKD, deloma so plod prizadevanj drugih ustanov, tudi posameznikov, ki delujejo zunaj institucionaliziranih okvirov. Spremembe je mogoče opaziti na prireditvah JSKD, ki jih pomembno sooblikujejo strokovni spremljevalci srečanj. Med njimi so ljubitelji, ki so znanja pridobili s praktičnim vodenjem skupin, z izobraževanjem JSKD in na druge dokaj neformalne načine (npr. Saša Meglič, Petra Nograšek, Marko Pukšič, Mojca Kmetec, Aleksandra Petrovič, Nina Luša, Nežka Lubej, Metka Knific, Adrijan Novak, Vasja Samec, Klavdija Žabot, Branka Moškon, Neva Trampuš, Nina Volk, Adriana Gaberščik, Katarina Šetinc, Franc Kene), ter etnologi, etnomuzikologi in drugi formalno izobraženi poznavalci izročila, ki so bili ali so še tako in drugače aktivni na področju delovanja folklornih, pevskih in godčevskih skupin (npr. Tomaž Simetinger, Mirko Ramovš, Rebeka Kunej, Simona Moličnik, Jasna Vidakovič, Urša Šivic, Mojca Kovačič, Vesna Sever). Vsi sledijo načelom, ki so se v prepletu znanstvenih in ljubiteljskih prizadevanj izoblikovala v okviru JSKD, in svojim lastnim stališčem, ki se jim bodisi ne znajo, zmorejo ali nočejo odreči.

Spremembe zadnjega desetletja, ki jih bolj čutijo tisti, ki se s folklorno dejavnostjo ukvarjajo neposredno, in manj drugi, ki jo spremljajo posredno, je mogoče opaziti pri programih odraslih folklornih skupin, ki se kažejo v interpretacijah plesnega izročila in njegovem povezovanju z drugimi prvinami nekdanjih načinov življenja. Če so odrasle folklorne skupine v desetletjih po drugi svetovni vojni svoje programe oblikovale skoraj izključno na podlagi pričevanj o plesnem izročilu, so te pred dobrim desetletjem vanje začele bolj dejavno kot dotlej vnašati prvine, ki so s plesom posredno povezane, včasih od njega povsem odmaknjene. V zadnjih letih se v delovanju odraslih folklornih skupin ponovno vrača poudarek na plesu, predvsem se poudarja njegova tehnična izvedba, ob tem pa se več pozornosti kot pred

1 Prispevek se navezuje na preteklo delo avtorja kot samostojnega strokovnega svetovalca za folklorno dejavnost na Javnem skladu Republike Slovenije za kulturne dejavnosti (JSKD) do konca septembra 2013 (op. a.).

2 Temeljna naloga JSKD je razvijanje ljubiteljskih kulturnih dejavnosti, predvsem tistih, s katerimi se ljudje ukvarjajo v kulturnih društvih. Pojem ljubiteljska kultura, kakor je v rabi na JSKD, zajema človekovo prostovoljno delovanje – povezano s kulturo v ožjem pomenu te besede, torej z umetnostjo – katerega cilj ni prvenstveno usmerjen v pridobivanje materialnih koristi. Uporablja se tudi izraz amaterska, bolj izjemoma društvena kultura – slednji pojem področje omejuje in ga hkrati širi na dejavnosti, ki jih kultura v ožjem pomenu besede ključno ne določa. Znotraj JSKD aktivnosti usmerjamo na več področjih – tudi v okviru folklorne dejavnosti, ki pokriva predvsem delovanje folklornih, pevskih in godčevskih skupin.

3 Podatek o sodelujočih odraslih folklornih skupinah je znan še za leto 2013, ko jih je sodelovalo 198.

leti posveča poustvarjanju glasbenega izročila (tako pevskega kot inštrumentalnoglasbenega). Pred nekaj leti je intenzivno raslo število upokojenskih in veteranskih folklornih skupin, ki jih pred letom 1990 skoraj ni bilo. Število teh skupin sicer še vedno raste, a ob tem opažamo, da je v zadnjih nekaj letih začelo delovati kar precej novih skupin z mladim članstvom, oz. skupin, v katerih delujejo tako mladi kot stari. Število otroških folklornih skupin narašča iz leta v leto. Te skupine, ki delujejo na osnovnih šolah, se srečujejo z omejitvami šolskega sistema, ki folklorni dejavnosti in njenim usmeritvam ne daje velike podpore, pod tem vplivom pa deluje tudi večina otroških folklornih skupin v društvih. Spreminja se delovanje pevskih in godčevskih skupin, pri čemer vaške in primestne skupine pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž skladno z veljavnimi usmeritvami uspevajo držati dokaj neposreden stik s tradicijo in z nekdanjimi načini petja v ruralnem okolju, pojavljajo se nove skupine, ki želijo poustvarjati glasbeno izročilo na način, ki je blizu nekdanjim pevskim in godčevskim praksam, in skupine, ki se od starih praks zavestno želijo odkloniti.

Ob iskanju različnih poti razvijanja folklorne dejavnosti smo njihovi usmerjevalci radi poudarjali, da je ples temelj, čeprav smo ob tem pogosto opozarjali na druge izrazne možnosti, ki jih je v folklorni dejavnosti mogoče izkoriščati. Med predhodnicami delovanja folklornih skupin so »narodopisne skupine«, ki so ob šestdesetletnici vladanja cesarja Franca Jožefa leta 1908 romale na Dunaj in pri katerih je bilo v ospredju predstavljanje oblačilne dediščine in nekaterih šeg. Mednje spadajo tudi skupine korantov in drugih pustnih likov na folklornih festivalih, ki jih je organiziral France Marolt, a kljub temu je že od časa med obema svetovnima vojnama v folklorni dejavnosti v ospredju ples. Ne le na Slovenskem, temveč tudi v tujini – tam večinoma celo bolj kot na Slovenskem, kjer smo v iskanju novega in drugačnega vsaj v letih po prelomu tisočletja pogosto poudarjali vsebine, ki so se od plesa odklonele. Ples je sicer do danes obdržal osrednje, najvidnejše in najboljše mesto v programih folklornih skupin, vendar je bila na račun intenzivnejšega ukvarjanja z drugimi prvinami, ki so bile vključene v odrske stvaritve folklornih skupin, njegova odrska izpovednost postavljena v ozadje.

### Državna pregledna srečanja

Med letoma 2003 in 2013 so bila državna srečanja otroških folklornih skupin, ki se jih je v povprečju udeležilo med osem in deset skupin, v Vidmu v dobropoljski dolini, Novem mestu, Mariboru, Ribnici, Lendavi, Velenju, Žalcu, Rogaški Slatini, Laškem in zadnji dve leti v Šentjerneju. Leta 2003 in 2004 je program državne prireditve na podlagi ogledov regijskih srečanj otroških folklornih skupin pripravila Nežka Lubej iz Maribora, leta 2005 in 2006 Mojca Lepej iz Kopra, sledilo je triletno obdobje, ko je program za *Ringaraja* pripravila Malči Možina iz Žirovnice. Od leta 2010 sta vlogo državnega strokovnega spremljevalca opravljali dve osebi, leta 2010 Petra Nograšek in Neva Trampuš, leta 2011 in 2012 se je Petri Nograšek pridružila Majda Nemanič, leta 2013 pa sta to vlogo skupaj opravila Saša Meglič in Adrian Novak. Koncept državnih srečanj otroških folklornih skupin je sicer ostajal podoben – glavni cilj strokovnih spremljevalcev je bil, da bi se na njem predstavile najboljše otroške folklorne skupine oz. skupine, ki so se na regijskih srečanjih predstavile kot drugačne oz. so zaradi načina dela v čem posebne. V navedenih se je koncept spreminjal, predvsem od leta 2007, ko

so državni strokovni spremljevalci otroških folklornih skupin poskrbeli tudi za scenarij in režijo državnih srečanj, ki so se iz predstavitev posameznih delujočih skupin preoblikovali v celostne, navadno vsebinsko zaokrožene predstave.

Državno srečanje odraslih folklornih pod naslovom *Le plesat me pelji* od leta 2003 poteka v Beltincih v okviru mednarodnega folklornega festivala. Leta 2003 in 2004 je bilo srečanje enodnevno in je bilo le v Beltincih, nato pa so se Beltincem pridružili drugi kraji. Od leta 2005 se državno srečanje odraslih folklornih skupin deli na dva dela, ki sta bila sprva enakovredna, od leta 2008 pa so državni strokovni spremljevalci za Beltince izbirali folklorne skupine, katerih programi so bili bolj kot drugi primerne predstavitev na odprtem odru. Državnemu srečanju odraslih folklornih skupin v Beltincih so se tako med letoma 2005 in 2007 pridružila srečanja v Črnomlju, prav tako organizirana v okviru mednarodnega folklornega festivala, med letoma 2008 in 2012 pa srečanja v Mariboru, ki so bila štirikrat organizirana samostojno v tamkajšnji Unionski dvorani in enkrat v okviru mednarodnega folklornega festivala Folkart na plavajočem odru na Dravi. Leta 2013 se je srečanju v Beltincih pridružilo srečanje v Sežani. Program srečanj je leta 2003 in 2004 pripravil avtor prispevka, v naslednjem triletnem obdobju je skupine na podlagi regijskih srečanj izbirala Neva Trampuš iz Velenja in za njo tri leta Branka Moškon iz Novega mesta. Od leta 2011 sta zaradi dobrih izkušenj s srečanj otroških folklornih skupin vlogo državnih strokovnih spremljevalcev odraslih folklornih skupin začela opravljati dve osebi, in sicer leta 2011 Brane Šmid iz Kranja in Neva Trampuš, v naslednjih dveh letih pa Nina Volk iz Ilirske Bistrice in Neva Trampuš. Na eni prireditvi se v povprečju predstavi med šest in osem skupin.

Državna srečanja pevskih in godčevskih skupin, uradno imenovana državna srečanja pevcev ljudskih pesmi in godcev ljudskih viž, ki nosijo naslov *Pevci nam pojejo, godci pa godejo*, so od leta 2003 potekala na Kapelskem Vrhu pri Radencih, v Vidmu v dobropoljski dolini, leta 2005 in 2006 na Šmartnem na Pohorju, naslednji dve leti v Tolminu, nato dve leti v Laškem, od leta 2011 pa v Šentjerneju, Cerkevniku in Zrečah. Na njih se v povprečju predstavi okoli deset pevskih skupin, parov ali posameznikov in dve do tri, redkeje več, godčevskih skupin, parov ali posameznikov. Leta 2003 sta skupine, pare in posameznike za prireditev *Pevci nam pojejo, godci pa godejo* izbrali Maša Komavec (danes Marty), naslednji dve leti jih je na podlagi regijskih srečanj pevskih in godčevskih skupin izbiral Igor Cvetko, triletno obdobje med letoma 2006 in 2008 je program pripravljala Urša Šivic, nato je med letoma 2009 in 2011 vlogo državne strokovne spremljevalke opravljala Jasna Vidakovič, leta 2012 in 2013 pa Mojca Kovačič. Državni strokovni spremljevalci na področju spremljanja pevskih in godčevskih skupin so bili sodelavci Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU, Radia Slovenija in Slovenskega etnografskega muzeja, torej ljudje, ki so se poklicno ukvarjali z glasbenim izročilom, državni strokovni spremljevalci otroških in odraslih folklornih skupin pa so bili izključno ljubitelji.

### Pa ta viža NI preč

Omenjenim trem državnim srečanjem, ki jih v okviru folklorne dejavnosti vsako leto organizira JSKD, se je leta 2012 pridružila v Ljubljani organizirana prireditev *Pa ta viža NI preč*, katere dosednji namen je bil spodbujanje mladih k poustvarjanju glas-

benega izročila. Leta 2012 smo k sodelovanju povabili vse, ki so se s posebno pozornostjo posvečali petju ljudskih pesmi – bodisi v okviru folklornih skupin ali samostojnih pevskih skupin. V razpis smo zapisali, da si želimo, »da bi se na njem predstavilo vsaj osem skupin, in sicer s pevskega programi, ki bi se čim bolj približali nekdanjemu ljudskemu petju oz. bi se zgledovali po petju najbolj reprezentančnih ljudskih pevcev« (arhiv JSKD 2012). Prijavile so se lahko otroške in odrasle folklorne skupine ter pevske skupine, ki so delovale v folklornih društvih. Število je bilo omejeno na dva do petnajst pevcev. Spodnja starostna meja ni bila določena, povprečna starost pevcev pa ni smela presežati 45 let. Prijavili so se lahko s pesmimi, ki jih pojejo najmanj dvoglasno; če je bila praksa petja pesmi tri- ali večglasna, je bilo priporočeno tri- ali večglasje. Tričlanska komisija v sestavi Mojca Lepej, Simona Moličnik in Urša Šivic je na podlagi poslanih zvočnih posnetkov med prijavljenimi izbrala enajst sodelujočih, Mojca Kovačič, ki je prireditev strokovno spremljala, pa je glede na razpisane pogoje in predvidene nagrade podelila dve priznanji. Nagrado je prejel pevski trio Folklorne skupine Kulturno-umetniškega društva Franc Ilec, Loka-Rošnja, kot najobetavnejša pevska skupina pa je bila nagrajena Dekliška pevska skupina Akademске folklorne skupine France Marolt iz Ljubljane. Leta 2013 je bila prireditev *Pa ta viža NI preč* s podnaslovom *Državno srečanje godčevskih skupin* namenjena mladim godcem, ki poustvarjajo plesne viže. Prijav je bilo manj kot leta 2012, a je tričlanska komisija v sestavi Simona Moličnik, Tomaž Rauch in Nina Volk kljub temu za sodelovanje izbrala osem godčevskih skupin. Iz vsebine razpisa:

Z razpisom želimo spodbuditi godčevske sestave, ki delujejo v folklornih skupinah ali zunaj njih, da se s posebno pozornostjo posvetijo pripravi kakovostnega godčevskega programa. V program lahko vključijo plesne viže, ki jih sicer igrajo v okviru folklornih skupin, seveda pa tudi razne polke, valčke, marše ipd. K prijavi vabimo tamburaške sestave, ki igrajo plesne viže na ljudski način, godčevske trie ali širše zasedbe, ki vključujejo npr. violino, klarinet, leseni bas, bariton, oprekelj, harmoniko ..., male godbe na pihala, sestave z glasbili, ki se pri poustvarjanju instrumentalnoglasbenega izročila redkeje pojavljajo (žvegla, igranje na pero, glavnik ...) in druge (arhiv JSKD 2012).

Prijavili so se lahko godčevski sestavi otroških in odraslih folklornih skupin ter godčevske skupine, ki v različnih društvih delujejo samostojno. Glede starosti je bila omejitev enaka tisti iz prejšnjega leta (povprečna starost godcev ni smela presežati 45 let), prijavila sta se lahko najmanj dva godca in največ dvanajst. Prireditev sta strokovno spremljala Mojca Kovačič in Drago Kunelj, izbrala pa sta tri nagrajence, in sicer sta prvo nagrado pode-

lila godcem Kulturno-umetniškega društva Mali vrh, Nemilje-Podblica, drugo nagrado godcem Akademске folklorne skupine Ozara iz Kranja in tretjo godčevski skupini Rezjanab sasiedi iz Tolmina.

Razpis prireditve *Pa ta viža NI preč* objavimo na začetku poletja za prihodnje leto, saj je izvedena meseca marca. Leta 2013 smo za prireditev, ki bo 15. marca 2014 v Antonovem domu na Viču v Ljubljani, napovedali, da bo imela podnaslov *Državno srečanje mladih pevcev ljudskih pesmi* (internetni vir), k prijavi pa smo povabili skupine pevcev, pare in posameznike, stare od šest do petnajst let. Želeli smo, da bi se prijavitelji v izvedbi približali nekdanjemu načinu ljudskega petja ali izročilo interpretirali na način, ki se je uveljavil v okviru folklorne dejavnosti, ali našli nove in zanimive načine poustvarjanja pesemskega izročila (izključujoč zborovske ali zborovskim podobne priredbe). Prijavili so se lahko solisti, dva pevca/pevki, otroške pevske skupine, ki delujejo v folklornih društvih, pevske skupine, ki delujejo na osnovnih šolah, pevci iz otroških pevskih zborov in drugi. Tako kot doslej bo tudi leta 2014, če bo seveda dovolj prijav za izvedbo prireditve, sodelujoče na podlagi prijav določila tričlanska komisija, izstopajočim pa so obljubljene posebne nagrade. JSKD v okviru folklorne dejavnosti vsako leto pripravi prek sto prireditev – za leto 2014 je napovedanih 124 srečanj folklornih, pevskih in godčevskih skupin, kamor pa niso vštete druge lokalne prireditve folklornih, pevskih in godčevskih skupin brez strokovnega spremljanja, niti razstave društev, ki se ukvarjajo z različnimi ročnimi deli, s kulinariko ipd. Vsekakor precejšnje število akcij, ki skušajo predvsem na podlagi strokovnega spremljanja in svetovanja vplivati na prakse poustvarjanja izročila. Kako se te razvijajo, je stvar premisleka, ki se mu na tem mestu odpovedujem, vsekakor pa sem mnenja, da etnologi in kulturni antropologi ne moremo in ne smemo le opazovati kulturnih pojavov, temveč smo dolžni pri njihovem razvijanju sodelovati. Sodelujemo tako ali tako – hočemo ali nočemo – že s tem, ko pojave opazujemo.

#### Literatura

KNIFIC, Bojan: Spoznavanje in ustoličevanje poustvarjanja preteklih ljudskoglasbenih in ljudskoplesnih praks: (Učini)Kovanje izobraževanj Javnega sklada Republike Slovenije za kulturne dejavnosti v zadnjem desetletju. *Glasnik SED* 53/1,2, 2013, 96–101.

#### Vira

Arhiv JSKD.

Internetni vir: Državno srečanje godčevskih skupin *Pa ta viža NI preč* 2014; [http://www.jskd.si/folklor-na-dejavnost/prireditve/odrasle/godci/godci\\_14/pa\\_ta\\_viza\\_ni\\_prec\\_14.htm](http://www.jskd.si/folklor-na-dejavnost/prireditve/odrasle/godci/godci_14/pa_ta_viza_ni_prec_14.htm), 20. 8. 2013.